

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД
“Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського”**

МАТЕРІАЛИ

**VI Міжнародної наукової конференції студентів, молодих вчених та
науковців**

**«МЕТОДОЛОГІЯ ТА ТЕХНОЛОГІЯ СУЧАСНОГО
ФІЛОСОФСЬКОГО ПІЗНАННЯ»**

присвяченої 30-річчю створення кафедри філософії, соціології та
менеджменту соціокультурної діяльності та 205-річчю Університету
Ушинського

М. ОДЕСА - 2022

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД
“Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського”**

**кафедра філософії, соціології та менеджменту соціокультурної
діяльності**

М А Т Е Р І А Л И

**VI Міжнародної наукової конференції студентів, молодих вчених та
науковців**

**«МЕТОДОЛОГІЯ ТА ТЕХНОЛОГІЯ СУЧАСНОГО
ФІЛОСОФСЬКОГО ПІЗНАННЯ»**

присвяченої 30-річчю створення кафедри філософії, соціології та
менеджменту соціокультурної діяльності та 205-річчю Університету
Ушинського

(Одеса, 20-21 травня 2022 року)

Одеса -2022

М 54 **Методологія та технологія сучасного філософського пізнання** //
Матеріали IV Міжнародної наукової конференції (Одеса, 20-21 травня 2022 р.)
135 с.

Рецензенти:

***Пальчинська Мар'яна Вікторівна** - доктор філософських наук, професор, завідувачка кафедри філософії, психології та педагогіки Державного університету інтелектуальних технологій і зв'язку,*

***Рибка Наталя Миколаївна** – кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії та методології науки Державного університету «Одеська політехніка»*

Збірник матеріалів VI Міжнародної наукової конференції «Методологія та технологія сучасного філософського пізнання» вміщує матеріали, які досліджують методологію сучасного пізнання; трансформаційні процеси в сучасному суспільстві; сучасні підходи до вивчення цінностей та ціннісних орієнтацій; філософію історії в сучасному вимірі; філософсько-освітні парадигми сучасного суспільства; філософію синергетики та філософські погляди Г.Сковороди у світлі сучасності. Рекомендовано для науковців, педагогів, докторантів, аспірантів, студентів.

Ухвалено до друку та розповсюдження мережею інтернет вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський державний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (протокол № 11 від 30 червня 2022 року)

Добролюбська Юлія Андріївна (м.Одеса) – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри всесвітньої історії та методології науки ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

ІСТОРИЧНИЙ ГРАНД-НАРАТИВ: ОСОБЛИВОСТІ ТРАКТУВАННЯ

Нині у світовій історіографії особливо актуальним є питання регенерації наративу (ідеться про Rebirth of Narrative). Водночас доволі напруженими стали стосунки між науковою (академічною) історіографією й історіописанням. Якщо у кінці ХХ ст. наратив зазнав сильного удару через релятивізм постмодерну, то студії popular history не зазнали таких проблем. В той же час на сьогодні концепт гранд-наративу має дещо інший зміст та може застосовуватися навіть у значенні своєрідного інструменту для історичного дослідження [2, с. 166]. Відтак, нині безліч західноєвропейських істориків трактують гранд-наратив у значенні методології, чи навіть нового методу дослідження. Останній має декілька функцій, зокрема, інтеграцію історії в інші гуманітарні науки [7, р. 3-5].

В той же час проблема переосмислення історії України, формування нової великої концепції, або ж національного гранд-наративу є доволі гострою та нагальною проблемою у сучасній українській гуманітаристиці. Додаткову актуальність нашого дослідження забезпечує звернення до трактування терміну «гранд-наратив», який є доволі неоднозначним та проблемним у сучасних наукових студіях. Відзначимо, що пошуки нового виду гранд-наративу в українській історичній науці пов'язані із деякими змінами, які нині побутують в українській історії. Передусім ідеться про відхід від радянських концепцій її написання. Відтак, нині існує безліч сучасних концепцій українських «гранд-наративів», які акцентують увагу то на принципах поліетнічності, то на принципах європоцентризму. Таким чином, ціллю нашої статті є критичний аналіз сучасного українського гранд-наративу крізь призму його становлення та еволюційних змін, виокремлення основних тенденцій у сучасній українській історіографії.

Гранд-наратив буквально означає «велика оповідь». У історіографії прийнятно вважати, що цей термін першим до обігу увів відомий французький філософ та мислитель Жан-Франсуа Ліотар. Таким чином, концепції гранд-наративів почали бути основами для критики історичної науки у епоху Постмодернізму. Однак, насправді така форма критики («історія – це тільки текст») була перебільшено докорінною чи безальтернативною, а згодом саме поняття виявилось напрочуд вдалим та прижилося у гуманітаристиці [3, р. 25]. У цій роботі ми використовуємо концепт «гранд-наративу», запропонований Жан-Франсуа Ліотаром в його класичній роботі «Стан постмодерну» [2, с. 155-156]. У цій роботі вчений позиціонує гранд-наратив як певний стандарт історіописання, який нав'язує уніфікацію складових історії.

Водночас у сучасній історичній науці панує плутанина у термінологічному плані. Ідеться про різне трактування понять «гранд-наратив»,

«мастернартив», «метанартив», «Велика історія», «загальна схема», тощо. Зауважимо, що у західноєвропейських студіях під поняттям «гранд-нартив» розуміється глобальний інтелектуальний текст, який поєднує концепції досвіду та знань [7, р. 3]. Як явище, він виник в епоху Просвітництва та згодом став ідеологічною категорією постмодерну (отримав своє точне визначення), водночас «метанартив» у епоху Модерну, що власне, і відрізняє ці дві концепції.

Метанартив є універсальною категорією, сформованою на основі сцієнтизму. Строгий метанартив передбачає використання уніфікованих принципів, законів, причинно-наслідкових відношень, тощо. Водночас гранд-нартив у значенні концепції позначає набір основних ідей чи категорій [1, с. 149-150]. Центральною ідеєю у ньому є Розвиток, який може бути представлений різноманітними похідними категоріями, зокрема «еволюцією», «прогресом», «революцією», тощо. Водночас у метанартиві похідні категорії є іншими, наприклад ідеться про «історичні народи», «неісторичні народи», «культурно-національне відродження», тощо. Основною частиною такого метанартиву є принцип європоцентризму, що знаходить своє відображення в ідеях та культурній діяльності Старої Європи [2, с. 156]. Водночас поширеними є і інші варіанти, які залежать від носіїв цінностей цивілізацій (зокрема, США тощо.)

Гранд-нартив як категорія Просвітництва, не тільки систематизував європейське мислення, але здійснив інтелектуальну експансію у цілий світ [3, р. 25]. В той же час відбувалося нав'язування стереотипів мислення, притаманних лише Заходу [5]. Таким чином, відбулося своєрідне нехтування такими системами історіописання, як арабо-ісламське, східно-азійське, тощо.

Водночас з кінця XIX ст. конкуруючою категорією системи гранд-нартиву є так звана формаційна схема. Остання особливу увагу приділяла ролі економічного чинника в світовій історії. Безпосередньо зміст цієї теорії був репрезентованим у таких категоріях як «формація», «виробництво», «клас», «революція», тощо. В той же час зауважимо, що гранднартивні моделі XX ст. дещо видозмінилися. Ідеться про геоісторію Ф. Броделя, теорію третьої хвилі Е. Тоффлера. Однак, як прийнято вважати, усе це закінчувалось деякими песимістичними очікуваннями на прикладі теорії Ф. Фукуями «кінця історії» [2, с. 157-158]. Таким чином, підсумуємо, що класичний гранд-нартив є своєрідним способом реконструювання історії, коли велика, чи середня (мала) схеми «накидалась» на певну історичну «сировину».

Тематика гранд-нартивізму, безсумнівно, є актуальною для сучасних студій. Осмислення минулого цілих країн або народів вимагає специфічної методології, дотримуватися якої можна далеко не завжди. Зрештою, вибір актуальних шляхів для досягнення наукової мети, її встановлення є питанням своєрідного бренду. Сучасні тематики історичних досліджень також мають певну «моду». Сумнівно, що написання універсальних та ґрунтовних історичних досліджень сьогодні можна вважати останніми її виявами [4]. Водночас, на науково-популярному рівні популярністю користуються всесвітні історії, які вміщуються у формат однієї добре ілюстрованої книги. Напевно, це можна вважати першими натяками до повернення до більших текстів, не

статей. Очевидно, симпатії читачів (споживачів) схиляються до цілісних досліджень, а не до окремих частинок, відповідно, цінність гранд-нарративів також зростатиме.

Складність у їхньому написанні, на нашу думку, полягає у тому, що чимало авторів справді видатних досліджень були водночас першовідкривачами тих чи інших джерел. Це давало їм право широко інтерпретувати отриманий матеріал, порівнювати його із іншими дослідженнями та вписувати як доказ (або спростування) уже існуючих текстів. Сучасні дослідження у джерелознавчій складові значно поступаються роботам ХІХ – початку ХХ ст. (особливо актуально це ля української історії). Власне, чимало пам'яток Античності, Середніх віків чи епохи Нового часу були вперше опубліковані саме у цей період. Завдяки цьому історики отримали широку можливість використовувати нову інформацію, яка у свою чергу відкривала можливість для ширших висновків та побудови оригінальних концепцій. На цій підставі (і із використанням ґрунтовної ерудиції дослідників) можна було «віднайти» в історії цілий народ, як це зробив, наприклад, М. Грушевський. Перші книги його гранд-нарративу «Історія України-Руси» написані у дещо оглядовому стилі, якщо порівнювати їх із наступними томами, де йшлося про Козаччину та гетьманську державу [6]. Водночас, навіть у такому вигляді вони не втрачають своєї наукової ваги і цілком актуальні для цитування.

Водночас, коли більшість архівних матеріалів уже введені до наукового вжитку, написання робіт подібного штибу значно утруднюється. Сучасний історик більше приділяє уваги інтерпретаціям джерел, ніж самостійній роботі із ними. З цієї причини, ускладнено написання широких у хронологічному плані текстів. Очевидно, назріла потреба не тільки у пошуковій роботі, але також у пошуку свіжих можливостей інтерпретації пам'яток.

Сучасний напрямок постмодерну в історіографії здатен внести нове бачення та критичне розуміння до вже відомих джерел [3]. Водночас, чимало зусиль звернено до мікроісторії, історії речей тощо. Ці перспективні напрямки дослідження не зможуть призвести до появи гранд-нарративу, хоча здатні вносити чимало свіжої інформації до уже відомих студій. Напевно, вони самі з'явилися у результаті свідомої відмови від «великих текстів». Однак, на нашу думку, успіхи сучасного джерелознавства сприятимуть поверненню до гранд-нарративізму.

Отож, характерними особливостями сучасної української історіографії є звернення до проблеми гранд-нарративу. Відзначимо, що пошуки нових видів історіописання пов'язані із системними змінами в українській історичній науці, зокрема, щодо декомунізації та деросіянізації минулого. Йшлося про відхід від радянських концепцій опису та нарації. Зокрема, сьогодні дискутуються чимало підходів до створення нових українських «гранд-нарративів».

Список використаних джерел

1. Колесник І. І. Феномен відсталості з перспективи глобальної історії. Український історичний журнал. 2020. №5. С. 147-158.
2. Колесник І. І. Український гранд-нарратив: ретроспективи і перспективи. Ейдос. 2008. №3. С. 155-177.

3. Browning G. K. *Lyotard and the end of grand narratives*. Cardiff: University of Wales Press, 2000. 205 p.
4. Danziger K. Does memory has a history. *Marking the Mind*. Cambridge: Cambridge University Press, 2012. P. 1-23.
5. Gurman H. Grand strategy via grand biography. *Diplomatic History*. 2013. Vol. 37(2). P. 415-417.
6. Hrushevsky M. *History of Ukraine-Rus'*: vols. 1–10 (in 12 books). Edmonton, Toronto: Canadian Institute of Ukrainian Studies Press, 1997.
7. Strauss B. The rebirth of narrative. *Historically Speaking*. Vol. 6(6), 2005. P. 2-5.

Маринченко Лада Дмитрівна (м. Одеса) – магістрантка 1 року навчання спеціальності 014 Середня освіта (Історія), історико-філологічного факультету Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

АНІМЕ ЯК ІЛЮСТРАЦІЯ ПОБУТУ ТА ЖИТТЯ СИНТОЇСТСЬКИХ ХРАМІВ ЯПОНІЇ

Японія – країна з дуже вкоріненою традицією. Однією з головних «стовпів» її культури є релігія, обряди і ритуали, що збереглися. Знання про це переходять у японській культурі з покоління в покоління, практично не втративши своєї актуальності у деяких аспектах.

Місцеві легенди, міфи та сенс багатьох ритуалів відомий багатьом, особливо людям із субкультури «аніmeshники». І ці знання прийшли до них із аніме.

Аніме – це японська анімація, зазначає Б. Іванов у книзі «Введение в японскую анимацию». Взагалі, аніме – це ціла криниця знань, що розповідає практично про будь-які аспекти життя – від традицій японської культури, до пояснення спорту. Але наскільки ця інформація є вірною?

У цій роботі хотілося б через реальні книги дізнатися, чи варто вірити інформації про побут Японії з аніме. У цьому нам допоможуть дослідження Тоя Манабу [7], який пише на історичні теми, а й працює у святилищах. Так само роботи Навлицької Г. Б. [5], Молоднякова Е. В. [5] та інших авторів.

Аніме, яке ми розглянемо та порівняємо з реальними даними, це «Срібний лис» [6], що складається з 12 серій. Аніме оповідає про сучасність, дозволяє зазирнути в життя маленького синтоїстського храму Інарі, в аніме згадуваного як Ука-но мітам, та його мешканців. Головна героїня - дочка жриці, а батько – її священник. Дівчина бачить посланців богів, може із ними спілкуватися.

У цьому аніме нам будуть в основному цікаві серії 11 та 12, в яких розповідається про Церемонію очищення (*нагосі-но-хараї*), що проходить 30 червня.